

Zakboek Statenleden

Gereedschapskist voor het betere Statenwerk

Zakboek Statenleden

Gereedschapskist voor het betere Statenwerk

mr. C.P.W. (Peter) van den Berg, C.J. Hagenbeek, G.W. Huisman en
A.J. Schaddelee (red.)

Berghauser Pont Publishing

Postbus 14580

1001 LB Amsterdam

www.berghauserpont.nl

Omslagontwerp: Rosanna Zito, Zedline

1e druk 2018

ISBN: 9789492952035

NUR: 823

© 2018 Berghauser Pont Publishing

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelevoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg besteed is, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen enkele aansprakelijkheid voor eventuele (druk) fouten en onvolledigheden, noch voor gevolgen hiervan.*

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print, microfilm or any other means, without the publishers prior written permission.

Voorwoord

Het is aan u!

Voor u ligt het zakboek voor Statenleden. Speciaal voor u gemaakt als hulp en ondersteuning voor uw werk als Statenlid. Het zijn van Statenlid is een eer en vraagt veel verantwoordelijkheid.

De inwoners van uw provincie hebben u verkozen om dit werk de komende vier jaar te mogen doen. U kunt zich inzetten voor uw idealen en het algemeen belang. Dat mag u doen als het hoogste orgaan van de provincie, Provinciale Staten. Mijn oproep is dat u zich dat realiseert en ernaar handelt.

Het zakboek helpt u bij het kiezen van instrumenten om uw doelen te realiseren. Bijvoorbeeld om met een initiatiefvoorstel een eigen ambitie te kunnen realiseren. Het geeft ook antwoord op de vraag wat uw positie is en hoe u kaders stelt. Ik hoop dat het u inspireert om goede contacten met de inwoners te onderhouden, want inwoners zijn meer dan eens betrokken bij provinciale vraagstukken als ze hen raken. Ik spreek de wens uit dat u de inwoners volop betreft bij deze vraagstukken.

Ik heb bewondering voor uw inzet en betrokkenheid. Als Statenlid neemt u de verantwoording voor besluiten over nieuwe natuur, cultuur, infrastructuur en tal van andere zaken. U kiest ervoor om veel van uw beschikbare tijd in te zetten voor de provincie en haar inwoners. Een taak die veel betrokkenheid en tijd van u vraagt en die u laat meebouwen aan het Nederland van de toekomst.

Ik wens u veel wijsheid in het uitoefenen van uw taak en hoop dat dit zakboek daaraan kan bijdragen.

Drs. A.A.M. Brok
Commissaris van de Koning in Fryslân

Inhoud

Voorwoord	V
Lijst van intermezzo's	XIV
Verantwoording	XV
DEEL A: PROVINCIALE STATEN	1
1 Welkom in de Staten(vergadering)	2
2 In Provinciale Staten	19
2.1 Inleiding	19
2.2 De provincie	19
2.3 Provinciale Staten	19
2.4 Voorzitter Provinciale Staten	20
2.5 Statencommissies	20
2.6 Voorzitter Statencommissie en Provinciale Staten	21
2.6.1 Algemeen	21
2.6.2 Vaardigheden	21
2.6.3 Het verloop van een vergadering	22
2.7 Presidium	23
2.8 Integriteit en onthouden van stemming	24
2.8.1 Integriteit en onthouden van stemming	24
2.8.2 De Provinciewet	24
2.8.3 Algemene wet bestuursrecht	24
2.8.4 Jurisprudentie	26
2.8.5 Wat te doen?	27
2.9 Vernietiging van Statenbesluiten	27
2.10 Openbaarheid en geheimhouding	28
2.10.1 Openbaarheid en geheimhouding	28
2.10.2 Openbaarheid van (Staten)stukken	28
2.10.3 Geheimhouding in de Provinciewet	29

	2.10.4	Geheimhouding in de Awb	29
	2.10.5	Relatie tot de Grondwet	30
2.11		Besloten vergaderingen	30
	2.11.1	Algemeen	30
	2.11.2	Wie beslist tot beslotenheid?	30
	2.11.3	Gevolgen beslotenheid	31
	2.11.4	Wanneer géén beslotenheid	31
	2.11.5	Aanwezigen besloten vergadering	31
2.12		Regionale samenwerking en Provinciale Staten	33
2.13		Provinciale Staten en Statengriffier	33
3		Verantwoordelijkheid en instrumenten Provinciale Staten	43
	3.1	Inleiding	43
	3.2	Verantwoordelijkheden of ‘rollen’ Provinciale Staten	43
	3.2.1	Verantwoordelijkheden of ‘rollen’ Provinciale Staten	43
	3.2.2	Kaderstellen	44
	3.2.3	Volksvertegenwoordiging	44
	3.2.4	Controleren	45
	3.3	Uitwerking instrumentarium	45
4		Beleid	52
	4.1	Inleiding	52
	4.2	Wat is beleid?	52
	4.3	Grenzen aan bevoegdheid Provinciebestuur	53
	4.4	Eisen aan beleid	54
	4.5	Beleid: oorsprong, grenzen en bevoegdheid	54
	4.6	Beleid: wijze van totstandkoming	55
	4.7	Aandachtspunten Provinciale Staten	56
5		Omgaan met bedreigingen	65
	5.1	Inleiding	65
	5.2	Wat te doen bij bedreigingen?	65
	5.3	Agressieprotocol	66

5.4	Overige aandachtspunten	67
DEEL B: DE FRACTIE		73
6	De cyclus van een fractie	76
6.1	Inleiding	76
6.2	Beleidscyclus algemeen	77
6.3	Politieke kernwaarden	79
6.4	Uitwerking 'fractiecyclus'	79
7	Verkiezingsprogramma	82
7.1	Inleiding	82
7.2	Omgevingsanalyse en verkiezingsprogramma	82
7.3	Vertaling gewijzigde rol overheid in verkiezingsprogramma	84
7.4	Functies van een verkiezingsprogramma	85
7.5	Lengte en inhoud van het verkiezingsprogramma	85
7.6	Verantwoordelijkheden en taakverdeling	86
7.7	Kandidaatstelling	87
8	Fractieprogramma	91
8.1	Inleiding	91
8.2	Positionering fractieprogramma	91
8.3	Wat is een fractieprogramma?	92
8.4	Fractieprogramma: continuïteit en kwaliteit	93
8.5	Betrokkenheid bestuur, leden en deskundigheid	95
8.6	Fractieprogramma: een eerste aanzet	96
8.6.1	Taakverdeling	96
8.6.2	Fractiebudget	97
8.6.3	Kennisnetwerk	97
8.6.4	Regionale samenwerking fractie(s)	98
8.6.5	Verhouding bestuur-fractie	98
8.6.6	Jaarverslag	99
8.6.7	Evaluatie	99
8.6.8	Communicatie	99

	8.7	Hoe word ik een (goed) Statenlid?	101
9		Politiek jaarverslag	106
	9.1	Inleiding	106
	9.2	Aandachtspunten en functie	106
10		Evaluatie	107
	10.1	Algemeen	107
	10.2	Evaluatie of feedback	107
	10.3	Evalueren: wanneer en wijze waarop	108
	10.4	Doel van een evaluatie	109
	10.5	Betrokkenheid van het bestuur	109
11		Efficiënt vergaderen in de fractie	113
	11.1	Inleiding	113
	11.2	Vergaderergernissen	113
	11.3	De voorzitter: handhaving van de vergaderorde	114
	11.4	Vorbereiding agenda	114
	11.5	Communicatie	115
	11.6	Werkvormen	116
	11.7	Vergaderfrequentie	116
12		Integriteit	119
	12.1	Beetje integer?	119
	12.2	Opvattingen en verantwoording	119
	12.3	Wat als het fout gaat?	120
	12.4	Uitgangspunten en wettelijk kader	120
13		Ondermijning	123
	13.1	Inleiding	123
	13.2	Signaleren en acteren	123
	13.3	De Wet Bibob	124
	13.4	Waar vind ik meer informatie?	126

DEEL C: STATENLID	131
14 Overtuigend debatteren in de provinciale politiek	132
14.1 Inleiding	132
14.2 Een gezonde visie op het politieke debat	132
14.3 Debatteren begint met een scherp betoog	132
14.4 Debatteren = sterk reageren	133
14.5 Vermijd de valkuilen in het debat	134
14.6 Hoe wordt u een vijfsterrendebater?	135
14.7 Afsluitende tip: spar met een debater	136
14.8 Waar vind ik meer informatie?	136
15 Onderhandelen	140
15.1 Inleiding	140
15.2 Politieke context	140
15.3 Kenmerken onderhandelingen	140
15.4 Klassiek onderhandelen en de ‘Harvard-methode’	141
15.5 Competitieve onderhandelingsvaardigheden	142
15.6 Wat als onderhandelingen stagneren?	142
15.7 Vijf wijsheden bij het onderhandelen	144
15.8 Collegeonderhandelingen	145
16 Effectief invloed uitoefenen en gedrag	151
16.1 Inleiding	151
16.2 Fractiewerk en gedrag	151
16.3 De Roos van Leary	151
16.3.1 De Roos van Leary	151
16.3.2 Het nut van de Roos van Leary	152
16.3.3 Hoe werkt de Roos van Leary?	152
16.3.4 De Roos in acht delen	153
16.4 Hoe het nut van de Roos van Leary te herkennen en gebruiken?	154
16.4.1 Achtergronden van lastig gedrag	154
16.4.2 Omschrijving van ‘types’	154

	16.4.3	Hoe kunt u op een positieve manier tegen-Invloed uitoefenen?	155
	16.4.4	De juiste interventie!	155
17		Timemanagement	157
	17.1	Inleiding	157
	17.2	Timemanagement: hoe?	157
	17.3	Alles is belangrijk, maar sommige dingen nog belangrijker	157
	17.4	Bezint eer gij begint...	159
	17.5	Hoe creëert u meer tijd?	160
	17.6	Politieke context	161
	17.7	Doe ik de juiste dingen en doe ik de juiste dingen goed?	162
18		Feedback	165
	18.1	Inleiding	165
	18.2	Spanningsgebieden rondom feedback	165
	18.3	Openstaan voor het geven en ontvangen van feedback	167
	18.4	Politieke context	168
19		Kernkwaliteiten	173
	19.1	Inleiding	173
	19.2	Kernkwaliteiten en het kernkwadrant	173
	19.3	Kernkwaliteit bij allergie en stress	175
	19.4	Het kernkwadrant: voorbeelden	176
	19.5	Persoonlijke en politieke context	176
		Verklarende woordenlijst	186
		Over de auteurs	197

Bijlagen	205
Bijlage 1: Instrumentarium Provinciale Staten	206
Bijlage 2: Checklist en aandachtspunten motie	211
Bijlage 3: Checklist en aandachtspunten amendement	213
Bijlage 4: Checklist en aandachtspunten mondelinge vragen	215
Bijlage 5: Checklist en aandachtspunten schriftelijke vragen	216
Bijlage 6: Checklist en aandachtspunten initiatiefvoorstel	217
Bijlage 7: Checklist en aandachtspunten interpellatiedebat	218
Bijlage 8: Checklist beoordeling Statenvoorstel	219
Bijlage 9: Politieke BIG-8 uitgewerkt	221
Bijlage 10: Voorbeelduitwerking doelgroepen en belangen	222
Bijlage 11: Verkiezingsprogramma en uitvoeringsagenda	224
Bijlage 12: Verdeling taken fractie	225
Bijlage 13: Voorbeeld evaluatie 1	226
Bijlage 14: voorbeeld evaluatie 2	228
Bijlage 15: voorbeeld evaluatie 3	230
Bijlage 16: Voorbeeldagenda fractievergadering	232
Bijlage 17: Checklist voor effectieve vergaderingen	235
Bijlage 18: Bouwstenen fractievergadering of -activiteit	236
Bijlage 19: Integriteitskompas	237
Bijlage 20: Checklist onderhandelen	238
Bijlage 21: Checklist structuur van een presentatie	241
Bijlage 22: Checklist analyse van het publiek	242
Bijlage 23: Algemene beginselen van behoorlijk bestuur	243
Trefwoordenregister	245

Lijst van intermezzo's

Intermezzo 1: Beter op zoek gaan dan altijd gewacht	14
Intermezzo 2: Blijf authentiek	17
Intermezzo 3: De griffier: uw belangrijkste adviseur!	36
Intermezzo 4: Aanhankelijkheid: relatie Provinciale Staten en ambtelijke organisatie	39
Intermezzo 5: Wat doet een nestor?	41
Intermezzo 6: 'Europa' en de Provincies	46
Intermezzo 7: Interbestuurlijk toezicht	49
Intermezzo 8: Netwerkend werken	58
Intermezzo 9: Statenlid: maak gebruik van uw persoonlijk kompas	61
Intermezzo 10: Statenlidmaatschap is een vak en vraagt om een actieve houding	63
Intermezzo 11: Interprovinciaal Overleg (IPO)	68
Intermezzo 12: Vind uw eigen stijl als Statenlid	69
Intermezzo 13: Jong Statenlid	74
Intermezzo 14: Van partij naar beweging	80
Intermezzo 15: Zien en gezien worden	88
Intermezzo 16: Statenleden, waar bent u?	104
Intermezzo 17: Provinciale Staten: tussen anonimiteit en de samenleving verbeteren	111
Intermezzo 18: De kracht van een eenmansfractie	118
Intermezzo 19: Communicatietips van een Statenlid	137
Intermezzo 20: Provinciale politiek is voor de (regionale) pers een belangrijk jachtgebied	138
Intermezzo 21: Tips van een informateur	146
Intermezzo 22: De informatie, een paar tips	148
Intermezzo 23: Timemanagement voor Statenleden	163
Intermezzo 24: Luisteren en verbinden als politieke kernkwaliteiten	169
Intermezzo 25: Het Statenlid: oliemannetje van het openbaar bestuur	172
Intermezzo 26: Provincies en waterschappen: verbonden door water	178
Intermezzo 27: Provinciale Staten: drager van een Chambre de réflexion of van een politiek orgaan bij uitstek?	180
Intermezzo 28: StatenlidNu: beroepsvereniging voor Statenleden	182
Intermezzo 29: Cliëntelisme	183

Verantwoording

Of er een korte of langere periode aan voorbereiding aan voorafgaat, 'ineens' is iemand geïnstalleerd en Statenlid of raadslid: '*Komt tijd, komt raad*'. Het is daarom nuttig, ja noodzakelijk, om te investeren in goede fractieleden en opvolgers. Dit is ook van toepassing op het Statenwerk! Bij de presentatie en de overhandiging van het Zakboek Raadsleden¹ aan de Utrechtse commissaris van de Koning kregen we de vraag of er ook een Zakboek Statenleden geschreven kan worden. Na inventarisatie van de vraag en uitbreiding van de redactie hebben wij deze handschoen opgenomen.

Er komt veel op Statenleden af. Vergaderingen, stukken lezen, raadsleden, bestuurders, burgers en belangenverenigingen die een gesprek willen én organisaties die iets onder de aandacht willen brengen. En dit niet zelden naast gezin, werk en wellicht andere verantwoordelijkheden... Hoe houdt u dan het hoofd boven water? Onderscheidt u tussen de bomen toch nog de structuur van het bos? Hoe maakt u 'onderscheid'? Waar gaat u wel op in en wat laat u rusten?

Doel en doelgroep

Om een goed Statenlid te zijn en te worden is deze gereedschapskist ontwikkeld. Als u bent begonnen als fractieadviseur of Statenlid dan heeft u gereedschap of instrumenten nodig om het fractiewerk op te pakken. Want Statenwerk is een ambacht of een vak. Een vakman zorgt dat hij goed gereedschap heeft, maar hij heeft niet alles direct of tegelijk nodig...! Zo is ook dit boek opgezet. De gereedschapskist is voor zowel ervaren Statenleden als voor 'starters'. Doel is om zowel starters als ervaren volksvertegenwoordigers te voorzien van gereedschap om hun ambt of ambacht uit te voeren. Vandaar ook de ondertitel van dit boek: '*Gereedschapskist voor het betere Statenwerk*'.

Indeling gereedschapskist

Dit boek bevat drie delen. Het eerste deel, de hoofdstukken 1 tot en met 5, gaat over Provinciale Staten. In dit deel komen onder andere de verantwoordelijkheden, de

1 6 september 2017 in het historische stadhuis van Oudewater.

instrumenten van Provinciale Staten, het beleid en het omgaan met bedreigingen aan de orde.

In deel 2 gaat het over het functioneren van de fractie, met onder andere informatie over het verkiezingsprogramma (hoofdstuk 7), het fractieprogramma (hoofdstuk 8), het jaarverslag van de fractie (hoofdstuk 9), evalueren (hoofdstuk 10), efficiënt vergaderen binnen de fractie (hoofdstuk 11), integriteit (hoofdstuk 12) en ondermijning (hoofdstuk 13).

Het derde deel gaat over het Statenlid (hoofdstuk 14 tot en met 19). Welke vaardigheden zou u tot uw beschikking moeten hebben om uw rol effectief in te kunnen vullen? In dit deel gaat het over uw persoonlijke vaardigheden op het gebied van debatteren, onderhandelen, effectief invloed uitoefenen, timemanagement, feedback en kernkwaliteiten.

Praktische voorbeelden en tips, korte columns (intermezzo's) van Statenleden, griffiers en bestuurders maken deze gereedschapskist compleet.

Dankwoord

Wij willen Dorien van der Kamp, Frank Rovers en Peter van der Geer bedanken voor het schrijven van een hoofdstuk over 'bedreiging in de lokale politiek', 'integriteit', 'ondermijning' en 'debat in de lokale politiek'. Daarnaast zijn wij ook dank verschuldigd aan Geart Benedictus, Bernadette van den Berg, Carlien Boelhouwer, Asje van Dijk, Teus Dorrepaal, Frederik van der Dussen, Nettie Engels-van Nijen, Marjolein Faber-van de Klashorst, Jan van Ginkel, Bart ter Horst, Ron Hillebrand, Douwe Hoogland, Peter Janssen, Tomasz Edward Jaroszek, Henk Kemper, Tom Leest, Janelle Pronk-Bade, Huri Sahin, Lida Schelwald-van der Kley, Marianne Schuurmans-Wijdevan, Servaas Stoop, Hans Teunissen, Harold van de Velde, Pieter Verhoeve, Hermen Vreugdenhil, Atze Jan de Vries en Jan Westert. Zij adviseerden ons bij concrete hoofdstukken of schreven een intermezzo.

In deze verantwoording willen wij ook Arno Brok, commissaris van de Koning in de Provincie Fryslân, danken voor zijn bereidheid het voorwoord te schrijven.

Voor zowel ervaren als nieuwe Statenleden wilden wij een praktisch boek schrijven. Een 'panel' van deskundigen gaf waardevolle tips én behoedde ons voor (type)

fouten. We denken naast de hierboven genoemde personen dan in het bijzonder aan Lies van Aelst (Statenlid Zuid-Holland), Rianne Becht (beleidsadviseur IPO en directeur StatenlidNu), Bas van Hell (adviseur en gebiedsmakelaar gemeente De Bilt), Peter Janssen (concernadviseur Provincie Utrecht), Fred Kok (Bibob-coördinator Zuid-Holland), Karin Peters (Statengriffier Utrecht), Bob Roelofs (Statengriffier Gelderland) en Gerbrant van der Veen (Statenadviseur Groningen).

Aan de slag...

Wat ons betreft kunt u zo aan de slag! Succes als leerling of ervaren volksvertegenwoordiger toegewenst!

Peter van den Berg
Jorden Hagenbeek
Gerben Huisman
Arne Schaddelee